

Quan la LIJ va més enllà dels llibres... De viatge

A la inauguració dels Jocs Olímpics de Londres es va fer referència a dos personatges de la literatura infantil en llengua anglesa ja universals: Mary Poppins –un clàssic de Pamela Lyndon Travers, recordada per la pel·lícula produïda per Walt Disney, amb Julie Andrews i Dick Van Dyke– i Harry Potter –el nen orfe amb aptituds màgiques de la mundialment coneguda J. K. Rowling...

Això ens va fer pensar que la literatura infantil està més present en les nostres vides del que en un principi ens podem imaginar. D'aquesta manera, hem descobert que hi ha una gran diversitat de monuments en diversos indrets del món, homenatge a obres i autors de la LIJ. Al Central Park de Nova York, per exemple, trobem l'Àlicia de Lewis Carroll asseguda en un bolet acompanyada del conill blanc, el gat de Cheshire, el liró o el Barreter Boig... Va comanar l'estàtua un milionari i filantrop¹ en homenatge a la seva esposa, gran lectora de Carroll. El seu creador va inspirar-se en il·lustracions originals de John Tenniel, en la seva filla per al rostre d'Àlicia i en el patrocinador mateix, de nom Delacorte, per a la fisonomia del Barreter. El nom oficial de l'escultura (1959) és Margarita Delacorte Memorial, però tothom la coneix per Àlicia en terra de meravelles.

Al mateix parc trobem també l'escriptor Hans Christian Andersen, assegut, amb un exemplar de l'Aneguet lleig sobre les cames. A la dècada de 1930,² l'Associació de Dones Daneso-Estatunidenques (DAWA) va crear un programa de ràdio per a escolars de Nova York amb informació sobre l'autor i lectures animades dels seus contes. El 1952 la DAWA va valorar la col·locació d'una estàtua de l'escriptor pel 150è aniversari del seu naixement, que es va inaugurar el 1956 gràcies a les aportacions econòmiques d'escolars danesos i novaiorquesos. Els dos fanals que la flanquegen van ser donats per la ciutat de Copenhaguen, i el 2002 el monument va ser dedicat als infants que van perdre els seus pares l'11 de setembre de 2001. Cada dissabte a les onze, des del maig fins al setembre, els nins i els seus pares s'arremolinen al seu voltant per escoltar la narració de contes d'Andersen.³

Europa

I a Europa? Precisament, un dels personatges més coneguts d'Andersen, la Sireneta, va inspirar Den lille Havfrue («La petita senyora del mar»). Situada a la badia del port de Copenhaguen i assegurada sobre unes roques que s'endinsen en el mar, la petita sirena és un símbol de la ciutat des de 1913, i durant aquest temps ha sobreviscut a atacs vandàlics i a viatges (com el que va fer el 2010, quan va visitar l'Expo de Xangai, a la Xina). El mes de juny passat, es va inaugurar a Elsinore (la terra de Hamlet) «un alter ego masculí inspirat en l'escultura de la Sireneta i pensant en la seva necessitat de companyia».⁴ Aquesta nova escultura, anomenada Han («Ell», en danès), seu també sobre una roca mirant el mar.

També podem trobar Peter Pan, el fill de J. M. Barrie, a Hyde Park (Londres) des de 1912, vora el llac Serpentine: «Existeix un conte titulat Peter Pan in Kensington Gardens, escrit pel mateix autor un parell d'anys després de l'obra teatral Peter Pan o el nen que mai creixeria, que el 1911 escriuria en versió novel·la, titulada Peter Pan and Wendy, que és la que tots coneixem. Després de fugir volant per la finestra de la casa seva sent un nadó [...], en Peter va anar a parar als Kensington Gardens... El lloc dels jardins on aterriria en Peter, segons està marcat en un dibuix del mateix conte, és on està ubicada l'estàtua».⁵ L'escultura té còpies al Canadà, Austràlia i Nova Jersey (EUA).⁶

A Hollywood Arches, a Belfast (Irlanda), trobem una escultura de Digory Kirke (personatge de C. S. Lewis de la sèrie Cròniques de Nàrnia) al davant d'un armari, obrint-ne la porta amb actitud curiosa. En una clara referència al primer volum de la sèrie, El lleó, la bruixa i l'armari, The Searcher (que és com es titula el monument) va ser col·locada el 1998 per homenatjar l'autor en el centenari del seu naixement.⁷

Catalunya

I ens direu: però cal anar sempre tan lluny? Doncs no. A Catalunya també tenim escultures relacionades amb la LIJ. Al parc municipal de Moià, per exemple, hi ha l'entranyable Ot, el

bruixot, creat per Picanyol (Josep Lluís Martínez i Picañol) per a la revista *Cavall Fort* l'any 1971. El seu autor és nascut a Moià. Ot hi és representat somrient i amb actitud amable, sobre un munt de llibres.⁸ També tenim dues caputxetes vermelles! Una és a la rotonda de la plaça d'Espanya de Castelldefels (segons el que hem pogut llegir, Castelldefels ha tingut dues d'aquestes figures inspirades en el conte dels germans Grimm),⁹ i l'altra està situada al passeig de Sant Joan amb Provença de Barcelona.¹⁰

Circuits turístics

Fins i tot hi ha propostes turístiques lligades amb la LIJ. Per als qui els agrada caminar o el cicloturisme una bona opció és seguir *The Tarka Trail*,¹¹ camí que enllaça Braunton i Meeth al nord de Devon (sud-oest d'Anglaterra). El territori per on discorre va ser descrit al detall per Henry Williamson a *Tarka la Llúndria*¹² (1927). Hajo Schumacher ens proposa anar més lluny a la versió digital de la revista *Geo*,¹³ seguint la ruta del petit Nils Holgersson des de Suècia fins a Lapònia. Holgersson va ser creat per Selma Lagerlöf (primera dona premi Nobel de Literatura, el 1909) quan el 1901 li van encomanar un llibre perquè els infants suecs aprenguessin la geografia del seu país. El resultat va ser un dels llibres més destacats de la literatura infantil universal.

Altres indrets que s'han donat a conèixer mitjançant obres literàries pensades per al públic infantil o que aquest s'ha apropiat són la Heidiland, enmig dels Alps, «un destí turístic promocionat a Suïssa on el visitant pot recórrer els paisatges on es desenvolupa la fictícia història de Heidi»,¹⁴ i el bosc de Sherwood, que ens acosta al famós Robin Hood. Proper al poble d'Edwinstowe (Nottinghamshire, Anglaterra), el bosc, on viuen arbres de més de cinc-cents anys, va ser declarat reserva natural nacional el 2002.

Museus, marxandatge, cinema...

També hi ha museus relacionats amb la LIJ. A Anglaterra (perquè deu ser que el món anglosaxó té tan present la literatura

infantil?) podem gaudir de *The Roald Dahl Museum and Story Centre*,¹⁵ on es pot conèixer Dahl, la seva vida, els objectes i llibres que l'inspiraven... Amb instal·lacions interactives, el museu està pensat perquè petits i grans gaudeixin del món del creador d'obres tan conegudes com *Matilda* o *Charlie i la fàbrica de xocolata*.

També hi ha un *Museo del Cuento a Urueña* (Valladolid). Inaugurat el mes d'abril passat el Dia Internacional del Llibre Infantil, ofereix una exposició d'objectes basats en els contes d'Andersen o en altres relats clàssics: *La Blancaneus* i els set nans, *La Ventafocs*, *Hansel i Gretel*, *El gat amb botes*, etc. A més, ofereix als visitants l'oportunitat de mirar llibres pop-up provinents de diversos llocs del món i èpoques, entre els quals destaquen les edicions victorians del final del segle XIX.¹⁶

Més d'acord amb la societat actual (i amb el negoci), *Harry Potter* té una secció al parc temàtic *Islands of Adventure* de l'*Universal Orlando Resort* a Florida (EUA), amb una reproducció del col·legi *Hogwarts* i del poble de *Hogsmeade*.¹⁷ Un altre personatge de llinatge Potter té un territori propi. Es tracta de *The World of Beatrix Potter Attraction*, situat a *The Lake District* (Cúmbria, Anglaterra) i pensat perquè tota la família comparteixi unes hores amb els animalons de la famosa il·lustradora i escriptora anglesa.¹⁸

La creació de museus, atraccions i pel·lícules està lligada a una indústria del marxandatge a gran escala que inclou nines, adhesius, còmics, samarretes, pòsters, jocs virtuals, tovalloles, plaquetes i objectes infinits. Un cas notable és el dels mumin, creats per la finlandesa Tove Jansson. Dolços, ingenus, pacífics, els mumin són estimats pel públic finlandès i també arreu del món: parcs temàtics, sèries de televisió, llargmetratges i joguines són sols alguns dels «succedanis» que podem trobar basats en aquests petits i entranyables trols. Fins i tot els avions de la companyia aèria *Finnair* amb destí al Japó (país en què la muminmania va assolir la seva màxima expressió gràcies als dibuixos animats) es van pintar amb els famosos personatges.¹⁹

Pinotxo també s'ha convertit en un record turístic. A Itàlia, sobretot a la Toscana –i a Florència–, és molt habitual trobar nines articulades amb la forma del fill literari de Carlo Collodi, i

no oblidem que sovint el nas de Pinotxo serveix per caricaturitzar els polítics mentiders. I ja que hi som, què me'n dieu de Bambi? Recordeu a quin president del govern espanyol anomenaven així? Bambi ens ve a la ment gairebé sempre lligat a la versió en cinema de Disney; pocs recordem que prové d'un llibre de Felix Salten. Els noms dels personatges defineixen ja universalment trets humans, bé virtuts bé defectes: «Rafael Gómez Sánchez, àlies Sandokan, és un dels molts constructors implicats en el cas Malaia».²⁰ També un futbolista del Cadis es deia Sandokan. El personatge d'Emilio Salgari ha servit per batejar –arreu del món– pizzerries, botigues de roba, productes naturistes, escoles d'arts marcial...

El cinema i la televisió han permès, més que qualsevol altre mitjà, que la LIJ sigui molt present a la nostra vida quotidiana. A més d'alguns dels personatges i obres esmentats fins ara, molts altres han passat del paper a la pantalla: El llibre de la selva, La bella dorment, L'illa del tresor, 20.000 llegües de viatge submarí, 101 dàlmates, El vent en els salzes, Pippi Calcesllargues, El senyor dels anells, etc.

I de la música, què me'n dieu? Un vers d'una coneguda cançó de Pink Floyd prové d'una frase d'El vent en els salzes, i el títol del seu primer LP, The Piper at the Gates of Dawn, correspon al d'un dels capítols més enigmàtics del preciós clàssic de Kenneth Grahame, llibre de capçalera de Syd Barrett, líder del grup.²¹ També El vigilant en el camp de sègol, del sempre estrany J. D. Salinger; i la música rock han tengut estrets lligams.²² Guns N' Roses, Green Day, Billy Joel, The Offspring, Beastie Boys, Jonas Brothers... cadascun amb el seu estil i per motius diversos, fan referència a Holden Caulfield i a la seva angoixa existencial.

I ja que parlem d'angoixes... la síndrome de Peter Pan «ha estat acceptada a la psicologia popular des de la publicació, l'any 1983, de The Peter Pan Syndrome: Men Who Have Never Grown Up, del doctor Dan Kiley».²³ Malgrat que sembla que no hi ha evidències que mostrin que sigui un trastorn psicològic existent, la síndrome de Peter Pan serveix popularment per descriure la personalitat masculina immadura i narcisista, que nega l'envelliment...

Fins aquí un tast de com la literatura infantil surt dels llibres per entrar en les nostres vides com mai ens hauríem imaginat. Segurament vosaltres en trobareu mostres en altres espais i iniciatives. Si és així, no deixeu d'aprofitar-les!

Il·lustració d'Ignasi Blanch. Àlicia i el país de meravelles. La Galera

1. Ho llegim a Historias de Nueva York: <http://historiasdenuevayork.wordpress.com/tag/escultura-de-alicia-en-central-park>.

2. També ens ho diuen al bloc Historias de Nueva York: <http://historiasdenuevayork.wordpress.com/2011/11/21/estatua-de-hans-christian-andersen-central-park>.

3. Ídem.

4. Ens ho diu la Viquipèdia: http://es.wikipedia.org/wiki/La_Sirenita_de_Copenhague.

5. Ruben Cantón ho explica al seu bloc Entre códigos: <http://www.entrecodigos.com/2012/03/el-peter-pan-de-kensington-gardens-hyde-park.html>.

6. Trobat a la pàgina web Walk London: <http://www.walklondon.com/london-attractions/kensington-gardens.htm>.

7. Extret de la pàgina web Belfast City: <http://www.belfastcity.gov.uk/publicart/default2.aspx?id=84>.

8. Vegeu l'estàtua a Quin cacau!: http://quincacau.cat/articles-mostra-2082-cat-moia_escultura_dot_el-bruixot.htm.

9. Ens ho expliquen a la pàgina web de l'Ajuntament de Castelldefels: http://www.castelldefels.org/ca/doc_generica.asp?dogid=1151.

10. Vegeu-la aquí: http://www.bdebarna.net/v2/mapa.php?mapa_id=130&historia=1683.

11. Més informació a: <http://www.devon.gov.uk/tarkatrail>.

12. La Viquipèdia en anglès en parla: http://en.wikipedia.org/wiki/Tarka_the_Otter.

13. Ho trobem a la pàgina web de la publicació: <http://www.mundo-geo.es/viajes-y-expediciones/viajes/vacaciones-en-una-caravana>.

14. Novament, ho descobrim a través de la xarxa: <http://ca.wikipedia.org/wiki/Heidi>.

15. Visiteu la pàgina web del museu: <http://www.roalddahlmuseum.org/default.aspx>.

16. Va sortir en premsa (<http://www.elnortedecastilla.es/20120402/local/valladolid/andersen-museo-cuento-201204022232.html>), i se'n fa esment a la pàgina web Provincia de Valladolid: <http://www.provinciadevalladolid.com/turismo/municipio/benafarces?x=20&idrec=9345>.

17. Si voleu veure'n fotografies, visiteu <http://www.orlandosentinel.com/travel/attractions/wizarding-world-of-harry-potter/os-universal-harry-potter-20100618,0,2703236.story>.

18. Podeu saber-ne més coses en aquest enllaç: http://www.peterrabbit.com/en/beatrix_potter/lake_distinct/the_world_of_beatrix_potter_attraction.

19. Vegeu-ne aquesta entrada a la Viquipèdia: <http://es.wikipedia.org/wiki/Mumin>.

20. Ho llegim en pàgines web de notícies d'actualitat: <http://actualidad.orange.es/buscador-act/especulacion/categoria/fotos>.

21. S'esmenta com una curiositat a http://es.wikipedia.org/wiki/El_viento_en_los_sauces.